

Чи потечуть молочні ріки в цивілізованому руслі?

Нещодавно на розгляд Верховної Ради подано законопроект №1368 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо поліпшення умов для ведення сільського господарства». Ним, зокрема, передбачається внести зміни та доповнення до чинного закону «Про молоко та молокопродукти» і, завдячуючи цьому, посприяти детінізації вітчизняного молочного сектору.

Проте ряд фахівців висловлюють сумніви щодо доцільності ухвалення згаданого законопроекту і переконані, що він не лише не поліпшить справу, а, навпаки, істотно ускладнить її. Такої думки, зокрема, дотримуються **Єлизавета СВЯТКІВСЬКА**, менеджер з питань взаємодії з органами державної влади в АПК компанії «Данон», та **Михайло ПАВЛИЧЕНКО**, координатор розвитку молочного сектору, Міжнародна фінансова корпорація (IFC, Група Світового банку), Проект «Розвиток агрофінансування в Україні».

- Чим зумовлена потреба в розробці законопроекту?

Святківська: - У молочній галузі такої потреби немає. Ті пропозиції, які закладені в самому законопроекті, жодним чином не сприятимуть її розвитку.

Проблеми задекларовані правильно. Справді, в Україні є тіньовий ринок молока. З ним потрібно боротися. Є питання якості, є проблеми з організацією роботи здавачів молока, оформленням довгострокових, зрозумілих і легальних сто-

сунків із ними. Але даний законопроект не передбачає жодної норми, яка б ці проблеми розв'язувала.

- У згаданому законопроекті міститься положення, згідно з яким переробне підприємство має здійснювати закупівлю молока лише напряму в особистих селянських господарствах. Тобто, переробники позбавляються необхідності закуповувати його у посередників. Як ви оцінюєте цю новацію?

Святківська: - Складність полягає в тому, що в Україні понад 2 млн. господарств, які здають молоко. І укласти з ними з усіма договори – надзвичайно проблематично. Крім того, чи зацікавлені самі здавачі молока в укладенні таких договорів?

Приміром, компанія «Данон» не працює з односібниками, тому що це досить складна схема, яка потребує надзвичайно високих затрат. Якщо їздити молоковозами і збирати від кожного двору по відру молока, це значно здорожчує його, виникають питання щодо якості цієї сировини. Тому ми пішли іншим шляхом – активно сприяємо створенню та розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Пояснюємо людям, як можна працювати ефективно, розширювати виробництво, допомагаємо збільшувати поголів'я стада, спонукаємо селян до створення сімейних ферм.

Ми вважаємо, що вигода в роботі з кооперативами, насамперед, полягає в солідарній відповідальності. Тобто, люди контролюють один одного. Вони знають, що їм платять за партію молока. Тому й зацікавлені, аби воно було якісним. Якщо молоко не відповідатиме стандартам, якщо в ньому будуть виявлені антибіотики, ми його не прийматимемо. Відтак,

збитків зазнають усі селяни – і ті, хто здав неякісне молоко, і ті, хто здав якісне.

У кооперативі люди працюють більш злагоджено. Це допомагає нам одержувати якісну сировину, яку ми стимулюємо більш високими цінами. Тобто, вигода обопільна.

Але законопроект, в разі ухвалення його Верховною Радою, унеможливить нашу роботу з обслуговуючими кооперативами, які в такому разі з юридичної точки зору виглядають як посередники, що насправді не так. Обслуговуючі кооперативи - це об'єднання реальних виробників молока, які самотужки не змогли б ні покращити його якість, ні збільшити ефективність виробництва. За нинішнього роздрібного виробництва молока певний організатор на ринку повинен бути. І не завжди молокопереробне підприємство може брати на себе таку функцію. Його завдання полягає у виробництві кінцевої молочної продукції, а не в організації одноосібників до якихось більш ефективних форм роботи.

Павличенко: - Питання кооперації населення в Україні надзвичайно важливе. Адже соціальна ситуація на селі залишається дуже гострою. Абсолютна більшість сільського населення безробітні. За моїми оцінками, це понад 70%.

Для вирішення цих питань є два шляхи: кооперація населення і створення дрібних сімейних ферм на базі особистих селянських господарств. І те, й інше питання люди самотужки вирішити не можуть. Прогрес розвитку кооперативів та сімейних ферм і досі був дуже повільним, а зараз він фактично зупинився. Законопроект №1368 не лише не сприяє розвитку кооперації, але й знищує те позитивне, що вже створено.

Молочарські обслуговуючі кооперативи повинні залишатися повноцінними операторами молочного ринку.

- Якщо всі розуміють вагомість роботи посередника на ринку молока, то навіщо в законопроекті пропонують статтю, що спрямована проти нього?

Павличенко: - Я думаю, її запропонували з метою усунення різного роду порушень і зловживань на ринку, до яких мають стосунок деякі посередники. Хоча сам по собі посередник для ринкового середовища - цілком нормальне явище. Просто у нас трохи спотворений ринок, тому і є спекуляції. Але ж виходить, що разом з водою можна вихлюпнути й немовля.

Чим більше ми запроваджуватимемо заборон, тим більше заганятимемо людей в тінь. Якщо в нас є недобросовісні посередники, якщо є якісь домовленості між операторами ринку, то з цим потрібно боротися, використовуючи можливості чинного законодавства, але не прямими заборонами. До того ж, як уже зазначалося, запропонована заборона посередництва фактично знищує не лише приватних посередників, але й молочарські обслуговуючі кооперативи.

Святківська: - Гадаю, якщо цей законопроект буде ухвалений, то проблеми виникнуть, насамперед, у тих, хто працює легально, хто, як і ми, займається розвитком кооперативів. А у сірих посередників, які без жодних документів збирають молоко, нехтують його якістю, таких труднощів не виникне. Бо ж для сірого ринку закони не писані. І цей закон їх не знищить. Тут треба підключати інші механізми, які залежать

від рівня розвитку ринку та загальної економічної ситуації.

- У законопроекті №1368 також зазначається: «переробне підприємство при закупівлі молока та молочної сировини зобов'язане видавати продавцеві розрахунковий документ у формі та в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України». Чим це загрожує переробникам молока?

Павличенко: - Як працює молокоприймальний пункт? Щодня люди здають молоко, і оператор (приймач) робить відповідні записи у журналі обліку. Тобто, я здаю молоко, але у мене на руках не залишається жодного документального свідоцтва, все робиться на довірі. В принципі, це не зовсім правильно. І ніхто би не заперечував, якби ми сказали – дайте людині розписку, яка б посвідчувала, що вона принесла сьогодні 10 чи 20, чи 50 літрів молока. Але ж у законопроекті мова йде про розрахунковий документ. Іншими словами, про документ, який посвідчує факт розрахунку «при закупівлі молока». Тобто, виходить, щодня? Якщо це так, то як це здійснити практично?

Зараз переробники, зазвичай, за молоко розраховуються двічі на місяць, деякі – раз на місяць. Подібна практика має місце і в інших країнах. І це пов'язано з технологією переробки та реалізації молока, адже переробник теж не має щоденного грошового потоку. Наприклад, з мережами супермаркетів розрахунки відбуваються або один раз на місяць, або навіть рідше.

Звичайно, було б добре, якби люди щодня могли отримувати гроші за здане молоко. Але якщо ми висунемо таку вимогу, то наші переробники будуть змушені глибше закредитуватися, щоб збільшити об'єм обігових коштів. Зрештою, це позначиться на цінах готової продукції, тобто, не лише вдарить по наших гаманцях, але й зменшить конкурентоспроможність вітчизняної молочної продукції. Наслідком буде втрата українськими переробниками частини своїх ринків збуту. Тоді впаде і попит на сире молоко, а за ним зменшаться й закупівельні ціни. Чи цього ми бажаємо?

Святківська: - Тоді відбудеться переорієнтація на великі ферми, де питання розрахунків вирішується простіше. Решта постачальників можуть просто піти в тінь. А це ще більше зміцнить позиції сірого ринку молока.

Павличенко: - І соціальну ситуацію на селі це більше загострить. Крім того, ще й додасть чисто технічних проблем. Адже навіть якщо взяти кредит, аби щодня видавати людям гроші за здане молоко, доведеться забезпечити доставку грошей, їх зберігання, оформляти величезний обсяг-додаткових документів. Все це вимагатиме додаткових витрат та організаційних зусиль.

- Міністерство аграрної політики та продовольства готує нову програму розвитку українського села до 2020 року. Вона, зокрема, передбачає сприяння в створенні сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, у тому числі, молочарських. Чи не виникатимуть тут протиріччя?

Павличенко: - Скоріш за все, розробник законопроекту навіть не подумав про те, що таке протиріччя може виникнути.

Але воно є! Більше того, запропонована норма суперечить державній політиці, спрямованій на сприяння кооперації. І держава, і самі селяни зацікавлені у створенні нових і подальшому розвитку існуючих обслуговуючих кооперативів.

- У яких регіонах переважно працюють молочно-обслуговуючі кооперативи, створені за сприяння «Данон»?

Святківська: - Переважно кооперативи, створені за сприяння «Данон», працюють в зоні збору молока наших молокопереробних заводів. Ми створювали їх у Миколаївській, Херсонській, Полтавській, Запорізькій, Дніпропетровській областях. З 19-ма кооперативами підтримуємо тісні стосунки й нині.

Хочу підкреслити, що йдеться про соціальний проект. Його ми здійснюємо спільно з Міжнародною благодійною організацією «Добробут громад», яка опікується сталим розвитком сільських територій, а також за підтримки «Екосистем Фонду Данон» та «Хейфер Інтернешнл» (США), Канадського агентства міжнародного розвитку (CIDA). В ряді областей своїми бюджетними коштами до нас долучаються й місцеві органи влади.

Ми, зокрема, допомагаємо в технічному оснащенні кооперативів, підготовці їх спеціалістів тощо. І робимо все це безкоштовно для них. Єдина вимога, яку ми до них ставимо, це забезпечити у подальшій співпраці високу якість молока.

- Яка перспектива підтримки цього законопроекту Верховною Радою?

Святківська: - На жаль, у Верховній Раді з'являється багато хаотичних законопроектів, які виглядають досить популістськими. Частина з них пропонує зафіксувати ціну на молоко в законодавчому порядку. Хоча часто подібні пропозиції нічого спільного не мають з ринковою економікою. Законодавці повинні розробляти стратегічні підходи до розвитку галузі, ухвалювати комплексні програми, які можуть поліпшити ситуацію на селі.

Давайте подивимося на досвід Польщі. Коли вона стала членом Євросоюзу, та отримала відповідні кошти на розвиток молочної галузі. Дехто каже: гроші все вирішили. Насправді, це не зовсім так. Там дуже багато дрібних фермерів, які доклали чимало зусиль, аби знайти свою нішу в сільській економіці, підвищити ефективність, у тому числі й тваринницької галузі.

Я була в одному сімейному господарстві, яке за кілька років збільшило поголів'я з 10 до 150 корів. Воно мало пільгові кредити, йому допомагали типовими програмами. До речі, це господарство також є постачальником молока для «Данон» в Польщі. Тому в цій допомозі було задіяно й «Данон». Але, передусім, було бажання і розуміння самої цілі

сім'ї – що вони роблять і для чого. Вони знайшли ресурси, знайшли людей, які допомогли їм.

Тож питання не лише в грошах. Головне – бізнесова ініціатива і створення на законодавчому рівні сприятливого бізнесового середовища.

- Чи вписується законопроект у наші євроінтеграційні наміри, оскільки в ЄС сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам надають великого значення?

Павличенко: - Ні, не вписується. Крім того, потрібно розуміти, що якщо цей законопроект буде схвалений у нинішньому вигляді, то на практиці мало що зміниться. Бо корови не перестануть доїтися, а це значить, що українські селяни будуть зацікавлені продавати молоко і шукатимуть для цього обхідні шляхи. Так само, як і переробники, яким це молоко потрібне. Але це не європейські підходи.

Нежиттєздатні та неефективні законодавчі норми рано чи пізно будуть скасовані. Але ми зазнаємо відчутних втрат – ми змарнуємо час і зіпсуємо імідж нашої держави.

Святківська: - Ми маємо надію, що зона вільної торгівлі з Європою буде актуальною і для виробників молока. І рано чи пізно ми змогли б постачати продукцію на європейський ринок. Власне, кооперативи надавали б таку можливість. Бо вони забезпечують контрольовану якість та безпечність сировини. Це те, що понад усе цінується в Євросоюзі.

Якщо ж кооперативи усунуть з вітчизняного молочного ринку і значна частина молока постачатиметься від одноосібників, то питання нашого експорту молочних продуктів до Європи можна буде закривати.

Сподіваюся, ми не підемо цим хибним шляхом. Більше того, є надія, що депутати нової Верховної Ради прийматимуть справді стратегічні рішення на благо українського села. Наші фахівці завжди готові долучитися до такої роботи і ділитися наявними інформаційними, аналітичними ресурсами, міжнародним досвідом.

Микола ЛУГОВИЙ,

Національний прес-клуб «Українська перспектива»

